

Kultūras ministrija

Šis projekts ir līdzfinansēts Eiropas Savienības
programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” ietvaros

Noslēguma ziņojums

par reģionālo ekspertu sanāksmju un pieredzes
apmaiņas vizišu (Jūrmalā, Daugavpilī un Jelgavā) laikā
izteiktajiem viedokļiem, problemātiku, secinājumiem
un praktiskajiem risinājumiem

Kristīne Liepiņa
2017.gada 11.aprīlis

Vispārīgā informācija

Projekta „Latvijas romu platforma I: dialogs, sadarbība un iesaistīšana” (turpmāk tekstā – projekts) ietvaros tika izstrādātas vadīšanas programmas reģionālo ekspertu un romu tikšanos organizēšanai 3 (trīs) pašvaldībās – Jūrmalā, Daugavpilī un Jelgavā, un nodrošināta šo tikšanos īstenošana, atbilstoši izstrādātajām programmām.

Visu trīs tikšanos programmas tika plānotas divām dienām, pirmās dienas plānā paredzot konkrētās pašvaldības labās prakses iepazīšanas vizītes, bet otrajā dienā – reģionālo ekspertu sanākumi, redzētās prakses analīzei un viedokļu apmaiņai.

Tikšanās notika:

- Jūrmalā, 2016. gada 24.-25. novembrī,
- Daugavpilī, 2017. gada 26.-27. janvārī,
- Jelgavā, 2017. gada 23.-24. februārī.

Tikšanos dalībnieki: Kultūras ministrijas reģionālo ekspertu tīkla romu jautājumos pārstāvji, pašvaldības iestāžu un valsts institūciju pārstāvji, eksperti un romu tautības pārstāvji.

Tikšanās tika plānotas un vadītas tā, lai maksimāli dotu iespēju izteikties un savu viedokli paust visiem tikšanos dalībniekiem. Lai to veicinātu, tika vadītas diskusijas un viedokļu apmaiņa lielajā grupā, kā arī organizētas atsevišķas aktivitātes mazās grupās, sadalījumu grupās veicot gan pēc nejaušības principa, gan, nepieciešamības gadījumā, pēc konkrētiem parametriem, un arī individuālais darbs, kas, galvenokārt tika izmantots refleksijai.

Reģionālo ekspertu I sanāksme un labās prakses vizīte

Jūrmala, 2016. gada 24.-25. novembris.

Labās prakses iepazīšanās vizītē piedalās 10 reģionālo ekspertu tīkla romu jautājumos pārstāvji un 4 projekta aktivitātes ieviešanas pārstāvji (Sk. Pielikumu Nr.1. Dalībnieku saraksts; Darba kārtība).

Jūrmalas pilsētas Mežmalas vidusskola (Jūrmala, Rūpniecības iela 13).

Skolas pārstāvji: direktore Andžela Zubkovska, bijusī skolotāja palīga –roma pienākumu izpildītāja Tamāra Čiča un skolas absolvents Sandis Jezdovskis, kā arī 8. -10. klašu skolēni.

Pēc skolas direktores Andželas Zubkovskas teiktā, skolai ir senas tradīcijas un ilgstoša pieredze romu skolēnu izglītības jautājumos, jo skola atrodas Jūrmalas rajonā, kurā vēsturiski vienmēr ir dzīvojuši daudzi romu kopienas pārstāvji, kas, likumsakarīgi, apmeklējuši šo skolu.

2016./2017. mācību gadā skolā mācās apmēram 20 romu tautības bērni un, sākot no 1. klases līdz 8. klasei katrā klasē ir kāds romu tautības skolēns.

Mežmalas vidusskola īsteno Mazākumtautību vispārējās pirmsskolas izglītības programmu, Pamatizglītības mazākumtautību izglītības programmu, Speciālās pamatizglītības mazākumtautību programmu izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem un Vispārējās vidējās izglītības vispārīgizglītojošā virziena mazākumtautību programma.

Tāpat skola piedāvā plašas interešu izglītības iespējas gan mākslas, gan sporta jomā, kas visiem skolēniem, tai skaitā arī romu bērniem, ir pieejami bez maksas.

Skolai ir pieredze projektu īstenošanā, kas saistīti ar romu izglītības jautājumiem – 2011. un 2012. gadā skola piedalījās Izglītības iniciatīvu centra projekta „Skola un sabiedrība čigānu bērnu iekļaušanai” īstenošanā, kura ietvaros skolā tika iekārtota multikulturāla klase un apmācīti pedagogi un nodrošināts skolotāja palīga - roma (Tamāra Čiča) darbs šajā klasē. Diemžēl, pēc projekta beigām, skolotāja palīga – roma amats skolā netika saglabāts, tāpēc šobrīd skolā nav personas, kas sniegtu īpašu atbalstu romu bērniem. Šo faktu reģionālie eksperti atzīmēja kā vienu no problēmām, analizējot skolā gūto pieredzi.

Sarunas laikā ar skolas direktori un Tamāru Čiču, kā citas aktuālākās problēmas tika minētas:

- grūtības ar romu skolēnu stundu apmeklējumu, uzsverot, ka īpaši tiek kavētas pirmās stundas;
- finansējuma trūkums transporta nodrošināšanai – 2011./2012/ mācību gadā Jūrmalas dome divus mēnešus deva transportu romu bērnu atvešanai uz skolu un skolotāja palīgs Tamāra Čiča katru rītu abbraukāja un savāca visus romu bērnus, tādejādi nodrošinot, ka visi romu bērni bija skolā. Kad Jūrmalas dome pārstāja dot transportu, romu bērnu skaits strauji saruka;

Noslēguma ziņojums

- romu skolēnu skaita samazinājums, jo romu ģimenes aizbrauc uz ārzemēm ar visiem bērniem;
- grūtības ar romu vecāku lasīt un rakstīt prasmi;
- citu bērnu vecāku negatīvā attieksme pret savu bērnu mācībām kopā ar romu bērniem, kas tagad ir mazinājusies.

Izvērtējot Mežmalas vidusskolā redzēto, reģionālie eksperti raksturoja to kā labu pieredzi, īpaši uzsverot, ka:

- pozitīvi, ka skola atzīmē labo praksi – piem., skolas direktores pozitīvais vērtējums un atzinīgie vārdi par romu bērnu darbu skolas talkā,
- romu skolēni labi pārvalda latviešu valodu
- skolotāji domā par romu bērnu nākotni, palīdzot viņiem meklēt darba iespējas.

Reģionālo ekspertu secinājumi un ierosinājumi pēc Mežmalas vidusskolas apmeklējuma:

- izglītības iestādei ir nepieciešams romu mediators vai skolotāja palīgs – roms. Kā papildus uzdevums šai personai būtu palīdzības/ atbalsta sniegšana romu skolēniem pēc skolas beigām;
- nepieciešams transports romu bērnu nogādāšanai uz skolu, vēlams ar palīgu, kas motivē/ savāc skolēnus
- atsaucoties uz skolas absolventa Sanda Jezdovska tikšanās laikā sniegto prezentāciju par romu tautas kultūru un vēsturi, ar kuru iepazinās arī klātesošie skolēni, eksperti uzsvēra izglītojošu pasākumu bērniem par romu kultūru nepieciešamību un pozitīvo ieguldījumu savstarpējas tolerances stiprināšanā un stereotipu mazināšanā;
- skolai būtu lietderīgi apkopot informāciju, ko romu bērni dara pēc skolas beigšanas.

Jūrmalas pilsētas internātpamatskola (Jūrmala, Dzirnavu iela 50)

Skola īsteno izglītības programmas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem:

- Speciālās pirmsskolas izglītības programmas izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem) un izglītojamajiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem;
- Speciālās pamatizglītības programmu un mazākumtautību programmu izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem (kods 58) un speciālās pamatizglītības programmu un mazākumtautību programmu izglītojamajiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem (kods 59),
- Profesionālās pamatizglītības programmas izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem (1. līmeņa profesionālā izglītība – apmācību ilgums -2 gadi pēc pabeigtas pamatizglītības programmas):
 - ēdināšanas pakalpojumi (kods 2281102), iegūstamā kvalifikācija – pavāra palīgs,
 - kokizstrādājumu izgatavošana (kods 2254304), iegūstamā kvalifikācija – galdnieka palīgs,
 - mājturība (kods 2281402) - iegūstamā kvalifikācija – mājkalpotāja.

Noslēguma ziņojums

Skolā mācās 114 audzēkņi (kopā ar pirmskolu un profesionālo izglītību). Apm. 35% no visiem skolēniem ir romi. 2016./2017. mācību gadā profesionālajās programmās mācās 3 romu tautības skolēni.

Atbildot uz jautājumu, kāpēc ir tik liels romu tautības skolēnu īpatsvars, skolas pārstāvji min vairākus iemeslus:

- skolas tuvumā dzīvo daudzskaitlīga romu kopiena,
- romu vecāki vēlas sūtīt bērnus uz šo skolu, jo bērniem skolā patīk. Dažkārt skolā vērsas vecāki, kuru bērniem nav pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinuma par ieteikumu apgūst speciālo izglītības programmu, tomēr vecāki saka, ka citur bērniem nepatīk.
- Romu vecāki noteikti neizvēlas šo skolu tikai sociālo iemeslu dēļ, jo pusdienas tiek apmaksātas arī vispārīgizglītojošajās skolās, tomēr skola nodrošina arī brokastis pirms stundām.

Runājot par romu izglītību, skolas skolotāji min vairākas problēmas:

- romu vecākiem trūkst informācijas par bērnu obligāto sagatavošanu skolai un mācību uzsākšanas vecumu, un diezgan bieži ir gadījumi, kad skolā bērns jau nonāk ar nokavēšanos – 8 gadu vecumā vai vēl vēlāk;
- pastāv valodas problēma. Romu skolēnu latviešu valodas zināšanas ir nepietiekošas veiksmīgai mācību uzsākšanai,
- kritiskais punkts ir 7. klase, kad vērojams lielākais romu skolēnu atbīrums,
- romu skolniecēm pašām jau ir bērni, kas ļoti apgrūtina skolas pabeigšanu.

Jūrmalas pilsētas internātpamatskola piedāvā internātu, bet romu bērni to praktiski neizmanto.

Lai novērstu neattaisnotus stundu kavējumus, skolas sociālais pedagog pēc 1.stundas zvana visiem, kas nav ieradušies skolā. Ir gadījumi, kad pedagogs brauc pakaļ uz bērna mājām ar skolas transportu..

Kā mācīšanās motivāciju veicinošu elementu, skola divas reizes gadā organizē ekskursijas, apmaksājot visus ar to saistītos izdevumus, tomēr ir romu mammas, kas bērnus ekskursijās nelaiž.

Skolas darbs ar vecākiem notiek vairāk individuāli, sazinoties ar klases audzinātāju.

Izvērtējot Jūrmalas pilsētas internātpamatskolā redzēto, īpaši pozitīvu reģionālo ekspertu novērtējumu saņēma:

- skolas profesionālo programmu piedāvājums, kas dod iespēju romu bērniem apgūt profesiju,
- darbs ar bērnu mācīšanās motivāciju – piem., ja nav kavējumu, brauc uz kino,
- strādā profesionāli cilvēki – skolotāji u.c.,
- skolas autobusa esamība, kas atvieglo bērnu nokļūšanu skolā.

Diskusijas gaitā tika izteikti vairāki reģionālo ekspertu ieteikumi:

- jāpapildina skolas piedāvājums ar profesionālajām programmām, kas nav speciālās izglītības programmas,

Noslēguma ziņojums

- jādomā par atbalsta pasākumiem romu skolniecēm, kurām pašām ir bērni, lai jaunās māmiņas tomēr varētu pabeigt mācības un iegūt pamatizglītību,
- skolai jāveido sadarbība ar potenciālajiem nākotnes darba devējiem, lai veidotu saikni starp izglītību un nodarbinātību.

Romu dienas centrs

PSIA „Veselības un sociālās aprūpes centrs-Sloka” (Jūrmala, Dzirnau iela 36/38)

Centra pārstāvji: Romu dienas centra vadītāja Ilona Teihmane, PSIA „Veselības un sociālās aprūpes centrs-Sloka” valdes priekšsēdētājs Aivars Smagars,

Romu dienas centrs darbojas jau 5 gadus ar mērķi mazināt romu sociālo atstumtību un veicināt viņu veiksmīgāku integrāciju. Dienas centra pakalpojums romu tautības Jūrmalas pilsētas iedzīvotājiem nodrošina sociālā atbalsta sniegšanu romu tautības Jūrmalas pilsētas iedzīvotājiem, veicina to sociālās funkcionēšanas spēju uzlabošanu, zināšanu un sociālo prasmju apguvi, nodrošina personīgās higiēnas iespējas, mazina sociālo atstumtību, veicina veiksmīgu integrāciju sabiedrībā un iekļaušanos darba tirgū.

Sākotnēji tika izveidots un finansēts projekta ietvaros, bet šobrīd to pilnībā finansē Jūrmalas pašvaldība. Finansējums 2016. gadā bija EUR 56 000,00.

Dienas centrā strādā 9 darbinieki. Centra vadītāja atzīst, ka ir ļoti svarīgi, ka dienas centrā strādā arī romu tautības darbinieki, jo ļoti nozīmīga ir romu uzticēšanās strādājošajam personālam.

Romu dienas centrs ir vieta, kur romu tautības iedzīvotāji vēršas pēc palīdzības un tas ir kļuvis par kopienas centru.

Romu dienas centra pakalpojumus var saņemt tikai tie, kas reģistrējušies Jūrmalas pašvaldības Labklājības pārvaldē (šobrīd reģistrēto personu skaits -181)

Centru apmeklē vidēji 20-50 romi dienā.

Romu dienas centra piedāvāto pakalpojumu klāsts ir ļoti plašs:

- higiēnas centra pakalpojumi (dušas un veļas mazgāšana),
- analfabētisma mazināšanas programma,
- veselīga dzīvesveida skola,
- sadzīves prasmju attīstīšanas darbnīcas,
- sporta (futbols, basketbols) un deju nodarbības,
- mūzikas stundas,
- mākslas nodarbības,
- datorprasmju attīstīšana, informācijas tehnoloģiju pieejamība,
- ēdināšanas pakalpojumi,
- bezmaksas speciālistu individuālās konsultācijas (dažādās jomās pēc nepieciešamības),
- saturīga brīvā laika pavadīšana,
- tradicionālo svētku svinēšana.

Izvērtējot Jūrmalas Romu dienas centrā gūto pieredzi, reģionālo ekspertu pārstāvji ļoti pozitīvi novērtēja dienas centra veikumu, uzsverot:

- centrs piedāvā labas iniciatīvas dažādās jomās, kas uzlabo romu dzīves kvalitāti (higiēnas pakalpojumi u.c.),
- pozitīvi, ka dienas centrs turpina darbību un nav beidzis pastāvēt projektam noslēdzoties,
- ļoti nozīmīga ir centra darbinieku starpnieku/ konsultantu loma starp romu kopienu un dažādām valsts un pašvaldības institūcijām – izglītības iestādēm, NVA, veselības aprūpes institūcijām, Labklājības pārvaldi, bāriņtiesu u.c., un darba devējiem
- atsevišķus pozitīvos piemērus - iniciatīvas:
 - sadarbību ar Ķekavas putnu fabriku, kas nodrošinājusi darba vietas romu tautības pārstāvjiem,
 - Dienas centra jauniešu futbola komandas izveidi un tās sasniegumu popularizēšanu.

Romu ģimeņu apmeklējumi.

Jūrmalas vizītes laikā reģionālajiem ekspertiem bija iespēja apmeklēt divas romu ģimenes.

Romu ģimeņu pārstāvji atzinīgi novērtēja Romu dienas centra darbu, to, ka centrs nodarbina romu tautības pārstāvjus un palīdz ar citiem jautājumiem (mājokļa jautājumu risināšanu, dušām un veļas mazgāšanu), kā arī atzina, ka ir mainījusies attieksme pret romiem vietējā sabiedrībā.

Kā nozīmīgākās problēmas pēc ģimeņu apmeklējuma, reģionālie eksperti izcēla:

- romu vecāki nav izglītoti, līdz ar to nevar iegūt darbu, kas nodrošinātu nepieciešamos iztikas līdzekļus,
- romiem nav valsts valodas apliecības, kas arī negatīvi ietekmē darba iegūšanas iespējas,
- romi neregistrē laulību oficiāli – seksuālā audzināšana ir problēma, kas bieži noved pie agrīnas grūtniecības,
- jaunās ģimenes ar bērniem, kur vecāki ir bez darba un bez izglītības, ir īpaši kritiskā situācijā,
- romi, darba trūkuma dēļ, nevar samaksāt komunālos maksājumus.

Diskusijas laikā izteiktie ieteikumi:

- nepieciešami pasniedzēji valsts valodas apmācībai,
- svarīgi aktivizēt un iesaistīt romu jauniešus,
- nepieciešams profesionāls atbalsts romu ģimenēm, tai skaitā - izglītība par seksuālo audzināšanu,
- jārada droša vide visiem:
 - jāveido pozitīvi ieradumi,
 - jāveicina labā prakse un jāpopularizē tā.

Jūrmalas pilsētas labās prakses apkopojums: reģionālo ekspertu, pašvaldības pārstāvju un romu kopienas pārstāvju diskusija

Dace Riņķe, Jūrmalas pilsētas domes deputāte, Sociālo, veselības un integrācijas jautājumu komitejas priekšsēdētāja, iepazīstināja klātesošos ar Jūrmalas pašvaldības skatījumu uz romu integrācijas jautājumiem. Dace Riņķe uzsvēra, ka visi pašvaldības iedzīvotāji ir vienlīdzīgi, un pašvaldība nedrīkst viņus nekādā veidā „šķirot”.

Kā pozitīvas darbības un risinājumus Jūrmalas pašvaldībā Dace Riņķe minēja pašvaldības budžetā paredzēto sadaļu integrācijas projektiem un labo sociālā atbalsta sistēmu romu ģimenēm – viņa atzīmēja Romu dienas centra darbības rezultativitāti, īpaši pozitīvi novērtējot romu darba vietas, kas iegūtas pateicoties dienas centra veiktajām aktivitātēm un romu jauniešu pievēršanu sportam (futbola komandas izveidi).

Savukārt, kā galvenās problēmas, kuras plānots risināt kā prioritārās, komitejas priekšsēdētāja nosauca:

- a) pajumtes nodrošināšanu visiem romiem un mājokļu uzlabošanu,
- b) nodarbinātības jautājumu risināšanu.

Abas minētās problēmas sasaucas arī ar pašu Jūrmalas pašvaldībā dzīvojošo romu (Sandis Jezdovskis, Tamāra Čiča un apmeklēto ģimeņu pārstāvji) minētajām problēmām

- lielais bezdarbs romu kopienas pārstāvju vidū,
- ģimenēm ar bērniem absolūti nepiemērotie apstākļi sociālajā mājā, kurp novirza romu ģimenes, kas nespēj samaksāt komunālos maksājumus par savām dzīvesvietām.

Piedāvātie iespējamie risinājumi situācijas uzlabošanai:

- Kā visbiežāk izteiktais risinājums tiek minēts darbs; kā viena no iespējām nodarbinātības situācijas uzlabošanai - nepieciešamas subsidētas darba vietas romiem,
- projekti, kas izglīto darba devējus par romu kultūru u.c. jautājumiem, stereotipu un aizspriedumu mazināšanai,
- kā iespēja tiek minētas, piemēram, ziepju, ogu u.c. nelielu ražotņu izveide,
- prakses vietas romiem jau profesijas apgūšanas laikā (profesionālo programmu kursu laikā), kas ļautu sevi parādīt un dotu iespēju šajā prakses vietā pēc apmācību beigām iegūt arī darba vietu. Tomēr, saistībā ar šo priekšlikumu ir vairāki neatbildēti jautājumi:
 - kā to izdarīt?
 - pie kā vērsties?
 - kur meklēt kontaktus?
- sociālās uzņēmējdarbības veicināšana,
- NVO kā sākums romu nodarbinātībai,
- nepieciešams vairāk kontaktēties ar uzņēmēju biedrībām – iet uz sapulcēm, iepazīties ar piedāvātajām iespējām, informēt par savu piedāvājumu,
- nepieciešams mediators, lai nodrošinātu maksimāli pilnīgas informācijas novadišanu no pašvaldības līdz romu kopienai (un otrādi),
- mediators varētu būt risinājums arī problēmai, kā informēt romus – analfabētus par esošajām darba iespējām.

**Praktiskā aktivitāte : Galveno problēmu un izaicinājumu definēšana
piekļuves jomās un praktiskie risinājumi un ieteikumi to pārvarēšanai.**

Pēc ieskata ES Padomes ieteikumos (2013.) par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs un 2015. gada pētījuma „Romi Latvijā” secinājumiem, dalībnieki tika sadalīti 4 grupās. Katra grupa saņēma vienu no četrām nozīmīgākajām romu integrācijas jomām: piekļuve izglītībai, piekļuve nodarbinātībai, piekļuve veselības aizsardzībai un piekļuve mājokļiem. Grupas uzdevums bija definēt galvenās problēmas konkrētajā piekļuves jomā un piedāvāt risinājumus un ieteikumus problēmas pārvarēšanai, visu fiksējot uz lielajām (A2) lapām. Lai dotu iespēju visiem reģionālajiem ekspertiem izteikties par visām četrām vitāli svarīgajām piekļuves jomām, tika izmantota „karuseļu metode” – kad grupas bija pabeigušas savu uzdevumu, domājot par konkrēto piekļuves jomu, tās mainījās ar lapām pulksteņa rādītāja virzienā. Saņēmušas lapu ar jaunu piekļuves jomu un citas grupas definētajām problēmām un risinājumiem, grupas varēja papildināt piedāvātos risinājumus, vai arī definēt citu, viņuprāt, nozīmīgu problēmu un meklēt ieteikumus tās risinājumam. Tā grupas mainījās ar lapām, kamēr pie tām atgriezās lapa ar sākotnējo piekļuves jomu. Grupas iepazinās ar papildināto informāciju un prezentēja rezultātus lielajai grupai.

Grupu darbā iegūtie rezultāti:

Mājoklis	
Problēma:	Piedāvātie risinājumi:
- Finanšu resursu trūkums mājokļa iegādei, līdz ar to nelabiekārtoti dzīvokļi: • nav ūdensvada, • nav kanalizācijas, • nav siltumapgāde.	- Dienas centru darbības (veļas mazgāšana, dušas) nodrošināšana pašvaldībās kā pagaidu iespēja romu dzīves kvalitātes uzlabošanai, - Pašvaldības piešķirtajiem dzīvokļiem ir jābūt labiekārtotiem sociālajiem dzīvokļiem.
- Zināšanu un prasmju trūkums mājokļu apsaimniekošanai	- Nepieciešami izglītojoši pasākumi par finanšu pratību, tai skaitā izpratnes veidošanai par komunālo maksājumu veikšanas nepieciešamību. - Individuālais darbs ar grūtībās nonākušajiem (vienošanās, grafiki, individuālie plāni u.c. iespējamie risinājumi) - Nepieciešams romu mediators - Romi neuztver informāciju no pašvaldības pārstāvja (sociālā darbinieka), viņiem ir sava pārlicība un viedoklis, tāpēc nepieciešams darbs ar vietējo romu līderi, kas tālāk nodotu un izskaidrotu informāciju romu valodā.

Veselība:	
Problēma:	Piedāvātie risinājumi:
- Kultūrtradīciju ietekme un mūsdienīgu zināšanu trūkums veselības jomā	- Dažādas izglītojošas aktivitātes, atbilstoši konkrētā jautājuma specifikai: • individuālas konsultācijas, • lekcijas, semināri, • praktiskās nodarbības.
- Veselības aprūpes nepieejamība finanšu trūkuma dēļ	- Vienreizējs sociālais pabalsts – medicīniskais pakalpojums akūtu situāciju risināšanai - Nepieciešams profilaktiskais darbs ar atkarīgajiem - Veselības veicināšanas pasākumu pieejamības nodrošināšana romu kopienai, tai skaitā, romu mediatora nodrošināts informatīvs atbalsts par bezmaksas interešu izglītības (sporta) pulciņu pieejamību Kā papildus risinājums: • Sensitīvajos jautājumos nepieciešams romu mediatora atbalsts.
Izglītība	
Problēma:	Piedāvātie risinājumi:
- Nav ilgtermiņā motivēts un finansēts mediators – skolotāja palīgs (izglītības iestādēs nav sistemātiska atbalsta romu bērniem)	- Pašvaldības un valsts dalīts finansējums mediatoru/ skolotāju palīgu darbības nodrošināšanai ar iespēju papildus piesaistīt projektu līdzekļus, - Mediatoru/ skolotāju palīgu apmācības un tālākās darbības mentoringa, - Pieredzes apmaiņa - Romu mediatoriem būtu jābūt noteiktiem valsts līmenī - Izglītības darbinieku izglītošana/ vecāku izglītošana - Atbalsts ārpusskolas nodarbībām
- Vecāki neredz nozīmi romu	- Vecāku informētība un atbalsts

izglītībai, tai skaitā nesaskata izglītību kā priekšnosacījumu turpmākajām gaitām darba tirgū, jo pastāv diskriminācija, par ja ir iegūta izglītība	- Sadarbība ar vietējo romu līderi - Karjeras speciālists - Esošās izglītības bāzes izmantošana prasmju apguvē (galdniecība, pavārmāksla, u.c.)
Nodarbinātība	
Problēma:	Piedāvātie risinājumi:
- Diskriminācija	- Mazināt diskrimināciju jau pirmsskolas izglītības iestādēs un skolā (darbs ar vecākiem un skolotājiem, stereotipu, aizspriedumu mazināšanai) - Mazināt stereotipus darba devējiem – sabiedrībai
- Nepietiekama informētība un izpratne par pieejamajām nodarbinātības iespējām	- Mediators, kura rīcībā ir nepieciešamā informācija un kurš to saprotamā veidā var nodot tālāk romu kopienas pārstāvjiem
- Uzņēmības trūkums, nepietiekoša atbildība paveikt darbu, pabeigt kursus u.tml. - Zems izglītības līmenis - Nepietiekamas valodas zināšanas	- Labas prakses piemēru popularizēšana (romi un uzņēmēji) - Apzināties vajadzīgās prasmes un iemaņas - Iespējas saņemt praktiskas apmācības - Vairāk attīstīt sadarbību ar NVA un darba devējiem - Subsidētās darba vietas - Motivējoši pasākumi - Vienlīdzīgas tieksmes nodrošināšana gan saņemot darbu, gan to veicot - Pasākumi romu pašapziņas celšanai – palīdzība noticēt saviem spēkiem

Tikšanās noslēguma apļa atziņas:

Reģionāli eksperti atzina, ka pieredzes apmaiņas vizīte un reģionālo ekspertu sanāksme ir padziļinājusi izpratni par situāciju romu kopienā, tai pašā laikā arī parādot, ka pašu ekspertu zināšanas par romu kopienu savā pašvaldībā ir nepilnīgas. Tikšanās kalpo kā pamudinājums vairāk izpētīt situāciju savā pašvaldībā īpaši attiecībā uz pieaugušo romu problēmām un meklēt līderus, ar kuriem sadarboties no pašu romu vidus.

Tāpat, šī pieredzes apmaiņas vizīte un reģionālo ekspertu sanāksme ir devusi konkrētas idejas darba ar romu kopienu uzlabošanai, piemēram, dienas centra aktivitāšu īstenošanai.

Pasākums ir devis iespēju satikt domubiedrus, iegūt jaunus kontaktus un pozitīvu motivāciju tālākajam darbam.

Reģionālo ekspertu II sanāksme un labās prakses vizīte

Daugavpils, 2017. gada 26. – 27. janvāris.

Labās prakses iepazīšanās vizītē piedalās 11 reģionālo ekspertu tīkla romu jautājumos pārstāvji un 4 projekta aktivitātes ieviešanas pārstāvji (Sk. Pielikumu Nr.2. Dalībnieku saraksts; Darba kārtība).

J.Raiņa Daugavpils 6. vidusskola (Komunālā 2, Daugavpils)

Skolas pārstāvji: direktore Larisa Koževņikova, skolas psiholoģe Anastasija Petrovska, sociālais pedagogs Anatolijs Baiko, citi pedagogi un romu tautības 9. un 11. klases skolnieces.

Skola īsteno pirmsskolas, pamatskolas un vidējās izglītības mazākumtautību izglītības programmas un vairākas interešu izglītības programmas.

Skolā mācās 330 skolēni, no tiem 38 ir romu tautības skolēni, kas mācās visos izglītības posmos - arī vidusskolā (viena skolniece). Tā kā skola atrodas pilsētas rajonā Grīva, kurā vēsturiski dzīvo skaitliski liela pilsētas romu kopiena, daļai no pašreizējiem romu skolēniem šajā skolā ir mācījušies arī viņu vecāki un pat vecvecāki.

Skolas vadības pārstāvji atzīst, ka neskatoties uz romu bērniem skolā sniegto atbalstu (psihologa, sociālā pedagoga, skolotāja palīga (bet ne romu tautības) u.c. atbalsts), viena no romu bērnu izglītības problēmām ir skolas kavējumi. Lai gan skolas psiholoģe atzīmē, ka romu ģimenes arvien vairāk cenšas savus bērnus izglītēt un arī paši bērni ir ļoti centīgi, un arī pašvaldība nodrošina būtisku atbalstu: bezmaksas ēdināšanu visiem skolēniem līdz 9. klasei ieskaitot (kas bieži ir motivējošs elements romu ģimenēm), kā arī bezmaksas pilsētas sabiedrisko transportu nokļūšanai uz un no skolas, skolai ir informācija par 4 ģimenēm, kuru bērni skolu neapmeklē vai apmeklē ļoti neregulāri.

Tomēr, kā atzīmē viena no klātesošajām romu skolniecēm - mācības nav atkarīgas no nacionalitātes. Romu skolniece atzīst, ka mācības skolā viņām patīk un padodas, kā arī dod iespēju dalīties ar savu kultūru klasē, un klases biedri interesējas par romu valodu.

Skola ir piedalījusies dažādu projektu īstenošanā, tai skaitā arī biedrības „Izglītības iniciatīvu centrs” projektā „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam”, kura ietvaros skolas telpā, kurā darbojas arī jauniešu klubs „Grīva”, tika iekārtots Romu resursu centrs un darbojās romu mediators – Ludmila Marcinkeviča.

gan skolas vadība, gan klātesošie romu skolēni diskusijas laikā atzina, ka romu skolēniem „vajag, lai kāds piespiež” - papildus pamudina un motivē gan apmeklēt skolu, gan labi mācīties.

PII pārstāvji: PII vadītāja Arvita Jukša un pedagogu kolektīvs.

PII ir 10 grupas – 8 mazākumtautību (krievu valodas grupas – bilingvālas), 2 latviešu valodas grupas. Sešas no tām ir diennakts grupas.

Blakus PII atrodas sociālā māja un krīzes centrs, līdz ar to ~70 % audzēkņu nāk no ģimenēm, kurām ir trūcīgās vai maznodrošinātās ģimenes statuss. Kopā PII apmeklē 186 bērni, no tiem – 21 roms. Romu bērni iet krievvalodīgajās grupās.

Romu bērni, kas mācās šajā PII nāk no 10 ģimenēm, no kurām:

- 4 ģimenēs abi vecāki ir romi, 6 ģimenēs - viens vecāks (mamma) ir romu tautības
- 8 ir pilnas ģimenes, 2 - bērnus audzina tikai mamma
- 6 ir daudz bērnu ģimenes (lielākais bērnu skaits ir 6 bērni ģimenē)
- 9 ģimenēm ir trūcīgās ģimenes statuss
- 7 ģimenēs neviens no vecākiem nestrādā
- 3 ģimenēs mammas nestrādā, bet tēviem veic gadījuma darbus

Mammas: visas 10 mammas ir romu tautības; vidējais vecums -28 gadi; izglītība: 4 mammām ir pabeigta pamatskola, 6 – nepabeigta pamatskola (no 2.līdz 8. klasēm).

Tēvi: 4 no 8 zināmajiem tēviem ir romu tautības, viņu vidējais vecums - 35 gadi; izglītība: 2 tēviem ir vidējā izglītība, 1 - vidējā profesionālā, 2-pabeigta pamatizglītība, 3-nepabeigta pamatizglītība (6.-8. klases)

No 21 bērna: 3 bērni apmeklē dienas grupas, bet 18 bērni ir diennakts grupās. No tiem: 10 bērni PII atrodas visu nedēļu, 3 bērni nakšņo dažreiz, bet 5 bērni nenakšņo nekad – iet mājās katru vakaru pēc pēdējās ēdienreizes.

PII vadītāja atzīst, ka bieži bērna fiziskās vajadzības PII tiek nodrošinātas labāk nekā ģimenē. Vecākiem ir līdzmaksājums par ēdināšanu – 2,00 EUR dienā par 4 ēdienreizēm.

PII vadītāja un pedagogi uzskata, ka romu bērniem nav valodas barjeras, gluži otrādi – viņi ļoti viegli un ātri apgūst gan krievu, gan latviešu valodu.

Šī ir vienīgā PII Daugavpilī, kur ir sociālais darbinieks. PII darbojas sociālās korekcijas programma „Es – Tu - Mēs – Daba”, kurā piedalās 15 bērni, no tiem ir 3 romu tautības. Ir izveidota arī dabas vides estētikas kabinets ar siltajām smiltīm, kurā strādā sociālais pedagogs un logopēds.

Runājot par sadarbību ar vecākiem, PII vadītāja min vairākas aktivitātes:

- apmēram 3 reizes gadā tiek rīkotas radošās darbnīcas, kurās piedalās vecāki kopā ar bērniem;
- PII ir uzsākusi īstenot tikšanos ciklu „Pie apaļā galda”. Šajā ciklā vecākiem ir iespēja neformālos apstākļos tikties un uzzināt atbildes uz interesējošiem jautājumiem no

Noslēguma ziņojums

dažādu jomu speciālistiem. Ir notikušas tikšanās par sociālajām garantijām, par veselīgu uzturu un tikšanās ar bāriņtiesas vadītāju;

- PII īsteno arī sociālās attīstības korekcijas programmu jaunajām māmiņām „Uzticība” vecāku prasmju pilnveidei, jo ir daudz jauno mammu, kas nāk no bērnunamjiem.

PII vadība arī uzsver, ka ir ļoti svarīgi romu bērniem nodrošināt interešu izglītības iespējas, jo romu bērniem nav tik plaša redzes loka un zināšanu par apkārtējo vidi.

Vadītāja atzīst, ka romi ļoti mīl savus bērnus, bet varbūt viņiem trūkst izpratnes par izglītības nozīmi. Tāpēc, ļoti svarīgi, lai par izglītības nozīmīgumu runātu paši romi, kas ir ieguvuši izglītību.

Daugavpils pilsētas pašvaldības iestādes „Sociālais dienests” Sociālā māja (Šaurā ielā 28, Daugavpilī, LV-5410)

Sociālā dienesta pārstāvji: Solvita Upeniece, Sociālo pakalpojumu nodaļas vadītāja, sociālie darbinieki un sociālās mājas iemītnieki.

Daugavpils „Sociālais dienests” Daugavpils iedzīvotājiem piedāvā:

- 38 sociālās rehabilitācijas programmas
- 8 sociālo pabalstu veidus
- materiālos atbalsta pasākumus

Sociālā māja – nodrošina pagaidu dzīvojamo platību maznodrošinātām vai sociāli neaizsargātām personām un ģimenēm, ģimenēm ar bērniem, daudz bērnu ģimenēm, bāreņiem, kas saskaņā ar likumu "Par dzīvojamo telpu īri" ir izliktas no dzīvojamās platības vai nav nodrošinātas ar dzīvojamo telpu.

Šobrīd sociālajā mājā dzīvo 200 cilvēki, 118 no tiem - bērni.

Sociālā māja sniedz arī higiēnas pakalpojumus – par minimālu samaksu ir pieejama veļas mazgāšana un duša (bērniem līdz 7 gadu vecumam – bez maksas).

Laika posmā no 2013. līdz 2015. gadam Sociālā māja īstenoja sociālās rehabilitācijas programmu „Romu sociālā integrācija”, kuras mērķis bija - veicināt Sociālās mājas romu ģimeņu motivāciju atgriezties aktīvajā dzīvē un uzlabot savu sociālo situāciju.

Programma tika veiksmīgi īstenota, jo šobrīd Sociālajā mājā dzīvo tikai 2 romu ģimenes, visas pārējās ģimenes, kas agrāk dzīvoja šeit ir saņēmušas citas dzīvesvietas.

Biedrība „Nēvo Drom D” un romu biedrība „Me Roma” (Saules iela 5, Daugavpils)

Dalībnieki: biedrības priekšsēdētājs Vjačeslavs Ņefjodovs, biedrības biedre Ramona Eihmane, biedrības „Me Roma” priekšsēdētājs Boriss Petrovs un romu kopienas pārstāvji.

Noslēguma ziņojums

Daugavpilī aktīvi darbojas divas romu biedrības – „Nēvo Drom D”, kas virāk īsteno sociālas ievirzes projektus un „Me Roma”, kas vairāk strādā ar romu kultūras popularizēšanu.

„Nēvo Drom D” vadītājs Vjačeslavs Ņefjodovs iepazīstināja ar biedrības īstenotajiem projektiem. Vairāki no tiem īstenoti sadarbībā ar biedrību „Erfolg”. Projekti galvenokārt vērsti uz dažādu prasmju attīstīšanu - piemēram, ir izveidota šūšanas darbnīca, kur romu jaunieši var apgūt šūšanas un dizaina prasmes.

Savukārt, biedrības „Me Roma” īstenotie projekti palīdz:

- organizēt pasākumus un popularizēt romu kultūru (piemēram, koncerti, bērnu darbu izstādes u.c.).
- sadarboties ar citām NVO,
- romiem apgūt zināšanas un prasmes (piemēram, latviešu valodu, romu dejas u.c.),

Būtiskākās problēmas, ar kurām sastopas romu NVO:

- romu jaunieši ir maz aktīvi – nav kas darbojas NVO;
- romi nezina latviešu valodu.

Daugavpils pilsētas labās prakses apkopojums: reģionālo ekspertu, pašvaldības pārstāvju un romu kopienas pārstāvju diskusija

Uz tikšanos ar reģionālajiem ekspertiem ieradās **Daugavpils pilsētas domes priekšsēdētāja 1. vietnieks, Izglītības un kultūras jautājumu komitejas priekšsēdētājs Jānis Dukšinskis**. Savā uzrunā viņš atzina, ka lepojas ar to, ka Daugavpils ir pilsēta, kas ir bagāta ar dažādām kultūrām. Pilsētas pašvaldība ar dažādu projektu palīdzību atbalsta romu NVO darbību, lai stiprinātu romu nacionālo piederību, tādējādi veicinot arī patriotismu pret savu pilsētu un savu valsti. No pašvaldības puses ir svarīgi, lai atbalsts būtu kā ilgtermiņa un regulāra darbība, nevis kā atsevišķas kampaņas.

Kā vienu no atbalsta elementiem, pašvaldība plāno karjeras speciālista nodrošināšanu katrā izglītības iestādē, kas palīdzēs romu skolēniem izvēlēties profesiju.

Tāpat Dukšinska kungs uzskata, ka ir svarīgi aktivitātēs iesaistīt plašu sabiedrību t.sk., etnisko kultūru demonstrēšanai un popularizēšanai un vairāk jāpopularizē romu kopienas pozitīvie piemēri.

Nozīmīgākās problēmas romu integrācijas jomā no pašvaldības pozīcijām raugoties, ir:

- romi maz vai nemaz neizmanto profesionālās iestādes kā mācību vietu/resursu;
- analfabētisms vecāko romu vidū;
- Daugavpils novadā visi bērni nav iekļauti izglītībā.

Diskutējot par no izglītības izkritušo skolēnu problēmu, pašvaldības pārstāvji piedāvā vairākus iespējamus risinājumus problēmas mazināšanai:

- neklātienas programmas, ko šobrīd piedāvā viena Daugavpils skola – nodarbības 3 reizes nedēļā;
- māj mācības programmas;

Noslēguma ziņojums

- skolotāja palīga darbs (piemēram, māca bērniem latviešu valodu).

Izvērtējot Daugavpili gūto pieredzi, reģionālo ekspertu pārstāvji ļoti pozitīvi novērtēja :

- romu vecāku iesaisti skolas dežūrās, kas apliecina savstarpēju uzticību,
- romu skolēnu motivēšanu mācīties līdz 12.klasei (vidusskolas direktores personisko, cilvēcisko saikni ar romu skolēniem),
- individuālo atbalstu no skolas psihologa puses, tomēr vienlaicīgi arī izceļot problēmu – 0.6 slodze ir nepietiekama, lai sniegtu atbalstu visiem, kam tas nepieciešams,
- izglītības iestādes vadības lielo lomu,
- pašvaldības nodrošinātās bezmaksas pusdienas un bezmaksas transportu,
- izglītības iestāžu ciešo sadarbību ar romu ģimenēm,
- sociālā darbinieka un sociālā pedagoga darbu tieši sociālajā mājā,
- romu vecākiem organizētās tikšanās ar jomu speciālistiem (juristiem, ārstiem u.c.)
- iespēju romu bērniem apmeklēt nodarbības ar fizioterapeitu un ārstnieciskā vingrošanu (gan skolā, gan PII),
- pirmsskolas izglītības iestādē īstenoto programmu „Uzticība – atbalsts jaunajām mammām”,
- romu mediatora darbu (projekta ietvaros)
- romu NVO iesaistīšanos pilsētas tūrisma programmā (piemērs ar romu pajūga izmantošanu tūrisma veicināšanas pasākumos)
- romu NVO aktīvo dalību projektu izstrādāšanā un īstenošanā, kam ir ļoti liela nozīme romu kopienas aktivizēšanā.

Reģionālo ekspertu saskatītās grūtības un problēmas:

- ģimenes ārstu iesaistīšanās bērnu novirzīšanai uz izglītības iestādēm
- darba problēmas
- romu bērniem trūkst mācību līdzekļi,
- sadarbības un koordinācijas trūkums starp pašvaldības institūcijām.

Romu kopienas pārstāvju ieteikumi situācijas uzlabošanai Daugavpilī:

- Nepieciešami pasākumi romu bērnu vispārējai attīstībai – kultūras pasākumi, ekskursijas, bezmaksas interešu izglītības pulciņi u.c., jo romu vecākiem nav naudas līdzekļu un laika, līdz ar to – romu bērniem ir ierobežotākas iespējas attīstībai salīdzinoši ar viņu vienaudžiem citās ģimenēs
- Nepieciešamas latviešu valodas apmācības, bet veids, kādās tās ir pieejamas šobrīd nav atbilstošs romiem - ir pārāk lielas grupas, bet, ņemot vērā daudzu romu zemo izglītības līmeni, būtu nepieciešama individuāla pieeja
- Nepieciešams apmācību kurss „Kā iekārtoties darba vietā”, kas sniegtu praktiski pielietojamas zināšanas par to, kā rakstīt CV, sagatavoties darba intervijai u.c.

Noslēguma ziņojums

- Nepieciešami biznesa projekti, kas sniegtu romu jauniešiem izpratni par uzņēmējdarbības pamatiem
- Darbā iekārtošanos varētu atvieglot apliecības par apgūtajām prasmēm (piem., šūšanas, angļu valodas u.c.)
- Nepieciešams Romu mediators – ar darba aprakstu un apmācību. Romu mediators varētu sniegt arī rekomendācijas romiem darba iegūšanai
- Romiem pašiem vairāk jāuzņemas iniciatīva nodarbinātības situācijas risināšanai - vairāk jāpiesaista privātais bizness un jāorganizē praktiska sadarbība
- Vairāk jāiesaista romu bērni vasaras darbos.

Praktiskā aktivitāte: Izglītības iegūšanu ierobežojošie faktori romu kopienā, to ietekmes mazināšanas iespējas.

Pēc iepazīšanās ar 2015. gada pētījuma „Romi Latvijā” secinājumiem par situāciju romu izglītības jomā (Sk. Prezentāciju Pielikumā Nr.2), dalībnieki tika sadalīti 4 grupās – 3 grupas veidoja reģionālie eksperti, bet vienā grupā tika apvienoti visi romu tautības pārstāvji. Grupu uzdevums bija definēt nozīmīgākos faktorus, kas negatīvi ietekmē romu izglītību, un meklēt iespējamus risinājumus to ietekmes mazināšanai, analizējot, cik lielā mērā iespējamie uzlabojumi ir atkarīgi no pašvaldības vai valsts darbības, cik no pašas romu kopienas.

Grupas prezentēja iegūtos rezultātus un salīdzināja tos ar citu grupu veikumu.

Grupu darbā iegūtie rezultāti:

Visas grupas minēja romu **vecāku zemo izglītības līmeni**, kas veicina izpratnes trūkumu par izglītības procesu, un noved pie tā, ka romu ģimenēs izglītība nav prioritāra vērtība un trūkst vecāku atbalsta bērnu mācībām.

Otrs nozīmīgākais faktors, kas negatīvi ietekmē izglītības iegūšanu, un ko arī bija atzīmējušas visas grupas – **iesakņojušās ģimenes tradīcijas**: agri precēties, agri kļūt par vecākiem un audzināt bērnus mājās. Romu dalībnieku grupa tradīcijas papildināja arī ar sievietes stāvokli ģimenē - sieviete nevar bez vīrieša izlemt par savu laika pavadīšanu, piem., skolā vai darbā.

Vēl viens faktors, kuru min visas grupas – **sliktais materiālais stāvoklis**. Tā ietekme ir daudzējāda:

- nav apmierinātas pamatvajadzības, līdz ar to izglītība nav prioritāte,
- daudzas ģimenes saņem pabalstus, kas neveicina motivāciju mācīties,
- romu dalībnieku grupa īpaši uzver, ka ģimenes ekonomiskais stāvoklis liek meklēt citus peļņas avotus.

Vēl viena faktoru grupa – **personības īpašības**. Grupas min tādas īpašības kā:

- atbildības trūkums
- uzņēmības, iniciatīvas un motivācijas trūkums,
- pašdisciplīnas un gribasspēka trūkums, padošanās pie pirmajām grūtībām
- kompetences trūkums uzstādīt ilgtermiņa mērķus un pacietības trūkums tos īstenot.

Divas grupas (tais skaitā romu pārstāji) kā ierobežojošu faktoru min **pozitīvu piemēru** - romu ar augstāko izglītību un stabilu karjeru (ārsti, juristi, u.t.t.), kas kalpotu kā paraugi, **trūkumu**.

Romu dalībnieku grupa kā izglītības ieguvī ierobežojošus faktorus papildus vēl min arī:

- vecāku un citu radnieku negatīvo pieredzi izglītības iestādē saskaroties ar diskrimināciju un negatīvu attieksmi,
- plaši atvērtais Anglijas darba tirgus ar pievilcīgu pabalstu sistēmu un atbalstu mājokļa segšanai, kā arī vienkāršāku mācību programmu, salīdzinot ar Latviju,
- cits laika režīms romu ģimenēs (no rītiem nav jāceļas uz darbu, tāpēc nav motivācijas arī modināt bērnu uz skolu),
- vecāku nespēja palīdzēt bērniem mācībās
- bērni nav sagatavoti skolai, nemāk vēl lasīt, ko 1. klasē jau prasa
- audzināšana virzīta uz naudas pelnīšanu nevis izglītības iegūšanu
- kastu iedalījums – romi no dažādām kastām savā starpā nekomunicē, tāpēc grūti apzināt bērnus, kuriem jau pēc vecuma jābūt skolā,
- emocionālais faktors – romi nejūtas vajadzīgi pilsētai un sabiedrībai.

Kopīgie secinājumi:

- Pozitīvi vērtējams, ka izpratnē par romu izglītības iegūšanu ierobežojošajiem faktoriem nav pretrunu starp reģionālā tīkla ekspertu un pašu romu kopienas pārstāvju viedokļiem.
- Romu kopienai nav pietiekoša sociālā un ekonomiskā kapitāla, uz kuru balstīt attīstību, tāpēc viņiem ir nepieciešams valsts, pašvaldības un sabiedrības atbalsts.
- Pašvaldība un romu kopiena „runā dažādās valodās” – ir nepieciešams dialogs par kopīgu mērķi un ceļu, kā šo mērķi sasniegt, jo izglītības jautājumu atrisināt varēs tikai abām pusēm aktīvi iesaistoties piemērotāko risinājumu meklēšanā un īstenošanā.

Reģionālo ekspertu III sanāksme un labās prakses vizīte

Jelgava, 2017. gada 23. – 24.februāris.

Labās prakses iepazīšanās vizītēs piedalās 9 reģionālo ekspertu tīkla romu jautājumos pārstāvji, 4 projekta aktivitātes ieviešanas pārstāvji un 2 eksperti (Sk. Pielikumu Nr.3. Dalībnieku saraksts; Darba kārtība).

SIA „Viktorija B” jeb bistro „Silva” (Driksas iela 9, Jelgava)

Pārstāvji: Sandra Blūmane, SIA īpašniece un divas romu tautības darbinieces.

SIA „Viktorija B” ir ģimenes ēdināšanas uzņēmums, izaudzis no 3-4 cilvēkiem 1998. gadā līdz 80 darbiniekiem šobrīd. Uzņēmumā strādā 2 romu sievietes un visus darba gadus kolektīvā ir 1-2 romu tautības pārstāvji.

SIA īpašniece atklāj, ka neizjūt aizspriedumus pret romiem, jo jau no bērnības dzīvojusi kaimiņos romu ģimenei, ar kuru bija ļoti labas attiecības.

Viņa uzsver, ka kā darba devēja nebaidās ne no vienas tautības, svarīgākais, lai cilvēks būtu piemērots darbam. Darba gadu laikā ar romu tautības darbiniekiem ir bijusi ļoti dažāda pieredze – no cilvēkiem, kas atnāk ar teikumu „Man teica, ka te nekas nav jādara”, līdz ļoti labiem un atbildīgiem darbiniekiem, bet tieši tāpat tas ir bijis arī ar jebkuras citas tautības pārstāvjiem.

SIA īpašniece uzsver, ka ir ļoti svarīgi ir dot cilvēkam iespēju sevi parādīt. Bieži šāda iespēja tiek iznīcināta stereotipu un aizspriedumu dēļ.

Romu tautības darbiniece Agnese:

- Krievijā pabeigusi vidējo izglītību, bet pirms 17 gadiem atgriezusies Latvijā. Agnese ir perfekti iemācījusies latviešu valodu. Abi ar vīru strādā, dēlam 14 gadi un viņš mācās pamatskolas 8. klasē. Agnesei šī ir pirmā darba vieta, pirmais mēģinājums pieteikties darbā uzreiz bija veiksmīgs, viņa atzīst, ka pati personīgi nekad nav izjutusi diskrimināciju. Arī attiecības darba kolektīvā ir labas.

Oksana, romu tautības sieviete, kas ir strādājusi uzņēmumā:

- Oksana ar ģimeni nesen ir atgriezusies no Anglijas. Lai arī Oksanas izglītība ir tikai 5 klases, arī viņa uzskata, ka nebija grūti atrast darbu un personīgi viņa nav saskārusies ar diskrimināciju darba tirgū. Šobrīd darba attiecības ar SIA „Viktorija B” viņa ir pārtraukusi, lai vairāk varētu veltīt laiku bērniem, kam pēc atgriešanās no Anglijas ir grūti - ģimenē ir divas meitas, kurām ir grūtības ar latviešu un krievu valodu, kā rezultātā 11 gadus vecā meita mācās 1. klasē. Arī pati Oksana latviešu valodu saprot, bet nerunā, tomēr apzinās, ka būtu nepieciešams nokārtot valsts valodas eksāmenu.

Jelgavas 4. sākumskola, (Pulkveža O.Kalpaka iela 34, Jelgava)

Skolas pārstāvji: direktore Agita Lundberga un atbalsta persona romu bērniem skolā Dana Didžus.

Skolā mācās 1010 bērni. Romu bērni skolā mācījušies vienmēr. Pēdējos 3 gadus to skaits ir nostabilizējies uz ~ 26 skolēniem.

2016./2017. mācību gadā romu bērni, kas mācās skolā, nāk no 18 ģimenēm:

- 13 ģimenēs abi vecāki ir romi,
- 5 ģimenēs – viens no vecākiem ir romu tautības.

Skolas direktore atzīst, ka lielu atbalstu skolai ir snieguši Izglītības iniciatīvu centra īstenotie projekti, kas devuši citu skatījumu uz romu iekļaušanas jautājumiem, gan izglītojot skolotājus par romu kultūras u.c. jautājumiem, gan arī iniciējot un atbalstot romu skolotāju palīga darbu skolā.

Romu skolotāja palīga pienākumus skolā veic Dana Didžus. Raksturojot savu darbu, Dana pastāsta, ka piedalās gan dažādu mācību priekšmetu stundās, gan arī strādā ar romu bērniem pēc mācību stundu beigām Romu resursu centrā, kas izveidots uz Romu vecāku atbalsta centra pamata (biedrības „Izglītības iniciatīvu centrs” projektu ietvaros).

Dana atzīst, ka skolotāj palīga darbā viņa daudz strādā ar valodu, vārdu skaidrojumiem, dažkārt pat tulkojumiem, un cenšas mācību vielu vienkāršot. Dana arī seko līdzi, kas notiek ar romu bērniem pēc sākumskolas (6.klases) beigšanas, lai viņi visi turpinātu mācības citās Jelgavas izglītības iestādēs. Dana pastāsta, ka romu bērniem vislabākās sekmes ir vizuālajā mākslā un angļu valodā, bet grūtāk veicas matemātikā, latviešu valodā un dabaszinībās.

Skolā strādā arī sociālais pedagogs uz slodzi, psihologs un 2 logopēdi, kuri arī nepieciešamības gadījumā sniedz atbalstu romu bērniem.

Gan skolas direktore, gan Dana Didžus atzīst, ka romu vecāki izvēlas šo skolu, jo tai ir laba slava romu kopienas vidū.

*Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde „Jelgavas Sociālo lietu pārvalde”
Dienas centrs „Atbalsts” (Stacijas iela 13, Jelgava)*

Pārstāvji: JSLP vadītājas vietniece pamatdarbības jautājumos Jeļena Laškova, Anita Rozīte, dienas centra „Atbalsts” sociālā darbiniece.

2012.-2013. gadā Jelgavas Sociālo lietu pārvalde (JSLP) sadarbībā ar Jelgavas Sabiedrības integrācijas pārvaldi īstenoja Jelgavas pilsētas domes projektu „Sociālās rehabilitācijas programma Jelgavas pilsētā dzīvojošām romu tautības ģimenēm ar pirmsskolas vai skolas vecuma bērniem” ar mērķi attīstīt jaunu sociālo pakalpojumu Jelgavas pilsētā, lai mazinātu romu tautības pārstāvju sociālo atstumtību, iesaistītu tos izglītību un nodarbinātību veicinošās aktivitātēs un integrētu sabiedrībā.

Noslēguma ziņojums

Projekta laikā tika pieaugušajiem romiem tika nodrošināta iespēja mācīties lasīt un rakstīt, kā arī tika sniegtas individuālās konsultācijas higiēnas un pašaprūpes prasmju un iemaņu veidošanai, bērnu audzināšanas jautājumu risināšanai, veselības uzlabošanai un ģimenes dzīves apstākļu uzlabošanai. Savukārt bērniem tika nodrošinātas mācību atbalsta konsultācijas un dažādas interešu nodarbības. Projekta laikā tika organizētas ekskursijas romu tautības bērniem kopā ar vecākiem ģimenes apvienošanas un izglītošanas nolūkos, kā arī nodrošināti higiēnas pakalpojumi.

Dienas centrs „Atbalsts” personām ar garīgās attīstības traucējumiem un romu ģimenēm, kopš 2014. gada īsteno sociālās rehabilitācijas programmu. Centrā ir izveidots higiēnas punkts, kurā romu tautības pārstāvjiem ir pieejami šādi pakalpojumi:

- Dušas lietošana (0,70 EUR par 30 min)
- Veļas mazgāšanas pakalpojums (1,00 EUR)
- Trenažieru zāle - bez maksas, bet pieaugušo uzraudzībā.

Kopās 2014. gada higiēnas punkta pakalpojumu lietotāju skaits ar katru gadu kļūst lielāks un 2016. gadā veļas mazgāšanas pakalpojums ir izmantots 434, bet duša - 424 reizes, kas apliecina šāda pakalpojuma nepieciešamību.

Programma paredz arī izglītojošu un integrāciju veicinošu pasākumu Jelgavas pilsētā dzīvojošām romu ģimenēm ar pirmsskolas un skolas vecuma bērniem īstenošanu. Tiek organizētas 1-2 tematiskās nodarbības mēnesī, kuras apmeklē vidēji 7-9 bērni. Katra tēma tiek papildināta arī ar kulinārijas aktivitāti, kas ir kā papildus motivācija dalībai nodarbībā.

2016. gadā JSLP Ģimenes atbalsta nodaļas pārraudzībā bija 23 romu ģimenes.

Galvenās problēmas sociālo darbinieku skatījumā:

- zems izglītības līmenis;
- nav pamatzglītības, līdz ar to nav iespējas konkurēt darba tirgū;
- ņemot vērā vecāku izglītības līmeni, vecāki nav motivēti izglītēt savus bērnus (4-6.kl. skolēni pamet skolu);
- romu tautības pārstāvji ir diskriminēti no darba devēju puses;
- materiālo resursu trūkums, ilgstošie pabalstu saņēmēji;
- nav izpratnes par īres un saņemto pakalpojumu maksāšanas disciplīnu;
- netiek reģistrēta laulība (jāpieprasa uzturlīdzekļi).
- nabadzība, kas atstāj ļoti negatīvu iespaidu uz veselību

Kā vēl viens JSLP īstenots pakalpojums ir vasaras nometnes bērniem no romu tautības ģimenēm. 2016. gadā sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas pārvaldi tika organizēta informatīvi izglītojoša nometne Jelgavas romu kopienas bērniem, kurā 12 bērni vecumā no 4 līdz 12 gadiem trīs reizes nedēļā, piedaloties radošās aktivitātēs, apguva un uzlaboja latviešu valodas prasmes un pilnveidoja savstarpējās komunikācijas prasmes.

Nometnes dalībnieki apguva latviešu valodas alfabētu, jaunus vārdus un pareizu to izrunu. Būtiska valodas apmācība bija tiem bērniem, kuri kādu laiku dzīvojuši ārpus Latvijas,

Noslēguma ziņojums

piemēram, atgriežas no Anglijas. Pedagogus nometnei nodrošināja Jelgavas pilsētas Izglītības pārvalde.

Kā galvenos programmas īstenošanas sasniegumus JSLP pārstāvji min:

- uzlabota komunikācija ar pilsētas romu kopienu
- labāka izpratne par romu kopienas problēmām, un, līdz ar to, atbilstošu pakalpojumu piedāvājums.

Bet, galvenais trūkums - neizdevās iesaistīt visu kopienu (tika iesaistīti apmēram 30%).

Vēl JSLP nodrošina arī citus pakalpojumus, tai skaitā sociālā mājas un nakts patversmes pakalpojumus (šo pakalpojumu izmanto 8 romi, pamatā tie, kas atgriezušies no Anglijas).

JSLP nākotnes ieceres:

- Turpināt īstenot dienas centra «Atbalsts» sociālās rehabilitācijas programmu romu tautības ģimenēm ar bērniem
- Paplašināt higiēnas punkta darbību (remontdarbi, friziera pakalpojuma organizēšana)
- Ģimenes asistenta pakalpojuma nodrošināšana riska ģimenēm: plāno uz 0.5 vai uz 1 gadu. Projektā apmācīja 25 pirmspensijas/ pensijas vecuma asistentus. Šobrīd strādā 8.

Tikšanās ar romu ģimeņu pārstāvjiem : romu sieviete Anda Jezdovska

Anda šobrīd strādā „simtlatniekos” un jau gadu veic arī reklāmu iznēsātājas darbu kā pašnodarbinātā. Anda dzīvo 2-istabu dzīvoklī kopā ar 2 dēliem – bezdarbniekiem. Viņas izglītība – 5 klases. Arī dēli nav pabeiguši pamatskolu. Vienīgie ienākumi ir:

- 100 eiro par reklāmu iznēsāšanas darbu
- 68 eiro par 3. grupas invaliditāti.

Tajā pašā laikā, apkures sezonā, izdevumi par apkuri u.c. komunālajiem maksājumiem vien ir ~114,00 EUR.

Kā vienīgo uzlabojuma iespēju Anda redz darbu – gan sev, gan saviem dēliem. Anda pastāvīgi meklē citu darbu, kurā būtu vismaz minimālā alga, bet pagaidām nesekmīgi. Viņa nevarēja iegūt apkopējas darbu „Maxima”, jo nevarēja samaksāt 26,00 EUR par personas medicīnisko grāmatiņu.

Reģionālo ekspertu diskusijas ar JSLP un romu kopienas pārstāvjiem gaitā konstatētās problēmas un izteiktie ieteikumi situācijas uzlabošanai:

- Pašvaldībā ir romu ģimenes, kas varētu saņemt trūcīgās/ maznodrošinātās personas statusu, taču nav to nokārtojušas, kam ir vairāki iemesli:
 - 1) neprasme rakstīt tiek minēta kā galvenais traucēklis nokārtot papīrus, tāpēc šādās situācijās nepieciešams cilvēks, kas palīdz aizpildīt dokumentus.
 - 2) ne vienmēr romu rīcībā ir pilnīga un saprotama informācija par statusa iegūšanas kārtību un nosacījumiem.Tāpēc sociālā dienesta darbinieki atbalsta romu mediatora nepieciešamību pašvaldībā, jo mediatora darbs varētu atrisināt abus minētos traucēkļus.

- Diskusijas laikā skaidri parādījās, ka romiem trūkst informācijas par pieejamajām palīdzības iespējām pašvaldībā, piemēram, par iespēju JSLP saņemt „krīzes pabalstu” līdz 60,00 EUR apmērā, kas būtu bijis risinājums situācijā, kad A.Jezdovska nespēja samaksāt par personas medicīniskās grāmatīņas iegūšanu. Arī šajā situācijā risinājums varētu būt romu mediators, kas nodrošinātu informācijas par pašvaldības nodrošinātajām palīdzības iespējām nonākšanu līdz romu kopienai.
- Būtu nepieciešami kompleksi pasākumi, tai skaitā psihologa pakalpojumi romu sievietēm pašvērtējuma paaugstināšanai.
- Tā kā viena no lielām problēmām romu kopienā ir atkarība no alkohola u.c. apreibinošām vielām, lai mazinātu atkarību negatīvo ietekmi uz romu ģimenēm, nepieciešamas būtu arī nodarbības romu mammām un bērniem kā līdzatkarīgajiem.
- Risinot smago situāciju nodarbinātības jomā, tika minēti vairāki ieteikumi:
 - lauksaimnieku piesaiste nodarbinātības veicināšanai,
 - NVA vai sociālā darbinieka rekomendācijas vēstule par pieredzi ar konkrēto cilvēku potenciālajam darba devējam.
- Kā atbalsta persona romu tautības pārstāvjiem varētu būt arī ģimenes asistents, kas ir speciāli apmācīts un sniedz atbalstu un palīdzību ceļā uz izglītību un darbu.

Jelgavas pilsētas labās prakses apkopojums: reģionālo ekspertu, pašvaldības pārstāvju un romu kopienas pārstāvju diskusija

Diskusijā piedalījās *Jelgavas domes priekšsēdētāja vietniece sociālo lietu, veselības un kultūras jautājumu programmā Rita Vectirāne*, kura atzina, ka darbs romu integrācijas jomā, izglītībā un sociālajā jomā ir misija, un izteica pateicību Jelgavas Izglītības pārvaldei, Jelgavas skolām un pirmsskolas izglītības iestādēm, kā arī Izglītības iniciatīvu centram, kas virza šo darbu valsts līmenī.

Rita Vectirāne uzsvēra, ka nekādus mērķus nav iespējams sasniegt, ja sabiedrība ir sašķelta. Kā nozīmīgāko sasniegumu romu integrācijas jomā Jelgavas pilsētā viņa minēja to, ka izglītības sistēma ir kļuvusi iekļaujošāka, bet joprojām smagākais jautājums, kurā neizdodas virzīties tālāk, ir nodarbinātība. Sabiedrība joprojām ir stereotipu pilna, konservatīva, un grūti pieņemt citādo. Rita Vectirāne atzīst - kamēr neizdosies sasaistīt izglītību ar uzņēmējdarbību, pārējie jautājumi būs pakārtoti.

JPPI Jelgavas izglītības pārvaldes vadītājas vietniece Sarmīte Joma, runājot par romu izglītības veicināšanas pieredzi Jelgavā, atzina, ka izglītība ir būtiska dzīves kvalitātes komponente, kopā ar darba tirgu un sociālajiem jautājumiem. Pilsētas stratēģiskajā mērķī ir minēts izglītots cilvēks un 40% no pilsētas budžeta ir atvēlēti izglītības jomai.

Noslēguma ziņojums

2016. gadā Jelgavas izglītības iestādēs kopā mācījās 85 romu bērni, tai skaitā:

Pirmsskolas izglītības iestādēs	18
Pamatskolās	49
Vidusskolās	1
Speciālās izglītības programmās	17 (15 speciālajās skolās, 2 - vispārizglītojošajās skolās)

Jelgavā jau kopš 2004. gada, sadarbībā ar Izglītības iniciatīvu centru tiek veikts mērķtiecīgs darbs romu bērnu iekļaušanai izglītībā. Kopīgi īstenoti 11 projekti.

Nozīmīgākie ieguvumi:

- 1) atbilstošas mācību vides izveide – multikulturālo klašu un grupu iekārtošana Jelgavas 4. sākumskolā un PII „Pasaciņa”,
- 2) pedagogu sagatavošana darbam multikulturālā klasē/ vidē; skolotāju, pašvaldības darbinieku un vecāku apmācības,
- 3) Vecāku atbalsta centru/ romu resursu centru izveide PII „Pasaciņa” un Jelgavas 4. sākumskolā
- 4) romu skolotāju palīgu – Līgita, Astrīda, Dana – sagatavošana un darba nodrošināšana Jelgavas izglītības iestādēs,
- 5) romu mediatora sagatavošana un darbs,
- 6) veicināta starpinstitucionālā sadarbība.

Kopīgie ieguvumi:

- romu bērnu skaita pieaugums izglītības iestādēs,
- labāki bērnu mācīšanās rezultāti, jo agrāk iekļaujas skolā,
- izglītoti darbinieki, palīgi, pašvaldību darbinieki,
- atbalsta persona romu bērniem un ģimenēm,
- multikulturāla vide izglītības iestādēs,
- romu bērniem piemērotas bērnu grāmatas un mācību materiāli,
- vecāku atbalsta centri,
- publicitāte, kas dod iespēju popularizēt pozitīvo,
- rezultātu ilgtspēja,
- iniciatīvas jauniem projektiem.

Pašvaldība ļoti seko līdzi, lai visi bērni apmeklētu skolu, un, ja bērns obligātajā izglītības vecumā nav skolā, viņi tiek apmeklēti mājās. Apmeklējuma laikā arī tiek precizēts, cik no tiem ir romi.

Pašlaik vērojama arī tendence, ka daudzas ģimenes, tai skaitā romi, atgriežas no ārzemēm un meklē iespējas saņemt izglītības pakalpojumu. Jelgava piedāvā vairākas iespējas mācības turpināt vai atsākt:

- Jelgavas vakara maiņu vidusskolā var mācīties pēc jebkuras klases, ja romu cilvēkam ir pāris klašu izglītība,
- Jelgavas amatu vidusskolā var mācīties no 7. klases.

Savukārt, atbildot uz jautājumu, kā palīdzēt bērniem, kas atgriežas no ārzemēm bez latviešu vai krievu valodas zināšanām, piedāvātie risinājumi ir:

- meklēt individuālu mācību atbalstu (privātskolotāju)

Noslēguma ziņojums

- papildus latviešu valodas mācību stundas.

JPDA Sabiedrības integrācijas pārvaldes vadītāja Ilga Antuža, irunājot par romu integrācijas pasākumiem Jelgavā, iepazīstināja ar Integrācijas pārvaldi, kurā ir 6 darbinieki. Pārvalde sadarbojas ar romu biedrību, kā arī citām 7 mazākumtautību NVO, kopīgi svinot valsts un pilsētas svētkus, organizējot talkas un brīvprātīgo darbu.

Kā labās prakses piemēru romu integrācijas jomā, Ilga Antuža minēja vasaras nometni romu bērniem, kam jāpilnveido latviešu valoda, kas tika īstenota pašvaldības integrācijas komisijas sēdes rezultātā, saņemot domes priekšsēdētāja Rāviņa atbalstu. Bērni un vecāki ļoti novērtēja, ka nometnē strādāja romu tautības pārstāve Andžela, un par nometnes labo novērtējumu liecina bērnu vēlme šādā nometnē piedalīties arī nākamajā vasarā.

Romu kopienas pārstāve Dana Didžus, iepazīstinot ar romu tautas dzīvi Jelgavā, tradīcijām un kultūru, norādīja, ka arī romu kopienā šobrīd vērojamas pārmaiņas:

- 1) Arvien pieaug jaukto ģimeņu skaits, ko lielā mērā ietekmē dzīve ārzemēs. Savukārt, tas rada izmaiņas tradicionālajā pienākumu sadalē ģimenē.
- 2) Pieaug izglītības nozīme, izglītība arvien vairāk tiek atzīta kā vērtība.
- 3) Mainījušies peļņas avoti romu ģimenēm.
- 4) Atvērtais ārzemju darba tirgus, kas ir iemesls romu ģimeņu aizbraukšanai no pilsētas, arī apliecina, ka romi spēj ātri apgūt valodu un veiksmīgi strādāt gan fabrikās, gan apkalpojošajā sfērā, gan arī parādīt sevi sportā, vai kā deju skolotāji.

Jūlija Lovkova, NVA Jelgavas filiāles vadītājas vietniece:

Iepazīstinot ar bezdarba situāciju, Jūlija Lovkova norādīja, ka Latvijā bezdarbs 2017. gada janvārī bija 8,5 %, bet Jelgavā – trešais zemākais valstī – 6%. 2552 vakances uz 31.01.2017.

NVA Jelgavas filiāle nodrošina:

- karjeras konsultācijas,
- konkurētspējas paaugstināšanas pasākumus
- konsultācijas
- subsidēto nodarbinātību
- algotie pagaidu sabiedriskie darbi
- tikšanās ar darba devējiem
- neformālā izglītība ar kuponiem

Šobrīd NVA Jelgavas filiālē ir reģistrēti 50 romu tautības bezdarbnieki. Visvairāk bezdarbnieku ir vecumā no 30 līdz 34 gadiem.

Visvairāk izmanto 4 mēnešu strādāšanu algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos. Šobrīd tajos strādā 11, bet gaida rindā 7 romi.

Analizējot datus, kas parāda, ka liels romu bezdarbnieku skaits ir ilgstošie bezdarbnieki, ko lielā mērā var skaidrot ar zemo izglītības līmeni, kā arī, ņemot vērā, ka jo ilgāk nestrādā, jo grūtāk ir atsākt strādāt, diskusijas laikā rodas jautājums: ja izkrīt no izglītības procesa, ko darīt, lai viņi nebūtu tie, kas ilgstoši izmanto pabalstus? NVA pārstāve šajā situācijā iesaka izmantot karjeras konsultanta palīdzību. Var izmantot arī psihologa sniegtās konsultācijas, bet, kā atzīst Jūlija Lovkova, ir ļoti grūti dabūt romu tautības cilvēku līdz psihologam.

Noslēguma ziņojums

Savukārt, atbildot uz jautājumu, vai NVA varētu dot rekomendāciju romam, kas apzinīgi veicis pagaidu sabiedriskos darbus, lai iedrošinātu uzņēmēju pieņemt šo romu darbā, NVA pārstāve atbild apstiprinoši.

Romu viedoklis, Anžela Janavičute : NVA kursos ieguvusi konditora palīga profesiju. Kursi ilgst 3,5 mēnešus, tajos sāka mācīties 8, bet kursus pabeidza tikai 2 cilvēki. Tomēr ļoti daudzi romi vispār nezina, ka šādas iespējas pastāv. Tāpēc būtu nepieciešams:

- romu mediators, lai šāda veida informāciju novadītu līdz romu kopienai,
- atbalsts izglītības pabeigšanai.

Diskusijas laikā par romu iekļaušanos sabiedrībā, akcentējot izglītības nepieciešamības saikni ar nodarbinātību, izkristalizējās vairāki izaicinājumi:

- **pamatizglītības trūkums, nepabeigta pamatzglītība**

Diskusijas laikā Kaspars Arhipovs uzdeva jautājumu, kā varētu nodrošināt romiem profesionālo apmācību, ja nav pamatzglītības? Kā apgūt profesiju, ja izglītība ir tikai 3 klases? Jelgavas čigānu biedrības „Romani Čacipen” vadītājs Haralds Didžus atzina, ka vienmēr ir iespēja strādāt un iet vakarskolā, bet tas prasa lielu pašdisciplīnu. Pašdisciplīnas trūkumu daudziem romiem apstiprina arī reģionālie eksperti, norādot, ka par to liecina, piemēram, situācijas ar nepabeigtajiem kursiem - sāk, atnāk uz pāris nodarbībām un pēc tam pazūd. Var sniegt dažāda veida atbalstu, tomēr arī pašam cilvēkam ir jābūt disciplinētam. Šeit, ļoti noderīgu atbalstu varētu sniegt romu mediators, palīdzot saplānot darbību, konkrētus soļus, kas jāpaveic konkrētā periodā, jeb arī noderīga varētu būt Jūrmalas pieredze, kur ilgstošiem bezdarbniekiem ir pieejami ģimeņu konsultanti, kas palīdz saredzēt ceļu uz izglītību un darbu.

Kā viens no ieteikumiem diskusijā izskan arī priekšlikums atvieglot noteikumus romu izglītībai, samazinot izglītības prasības, taču tas ir pretrunā ar bērnu tiesību uzstādījumu par vienlīdzīgu tiesību un iespēju uz kvalitatīvu izglītību nodrošināšanu jebkuram bērnam. Nav pamata samazināt izglītības mērķus romiem, tā vietā jāmeklē risinājumi, kā pilnībā attīstīt viņu potenciālu un palīdzēt tiem, kas izglītību nav ieguvuši. Bērniem ir jābūt skolā, jo to paredz normatīvie akti.

Romu NVO līderis Haralds Didžus komentē, ka vecāki ir jāmotivē, ar varu neko nevar izdarīt. Kā ļoti laba motivācija varētu būt 200EUR maksājums par katru bērnu, kas apmeklē skolu, tomēr reģionālie eksperti iebilst, ka bērnu izglītība ir arī pašu romu interesēs - bērniem ir jāmacās skolā, tā nenogriežot sev nākotni.

- **Romu mediators**

Diskusijas laikā romu mediators tiek bieži pieminēts, tomēr – reālajā situācijā šobrīd Latvijā nestrādā neviens romu mediators. Dana Didžus un četri viņas kolēģi veica šos pienākumus Izglītības iniciatīvu centra projekta „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam” ietvaros gada garumā no 2014. vasaras līdz 2015. gadam, strādājot 18 apmaksātās stundas mēnesī. Tomēr, kā apliecina Dana, arī šis īsais laiks parādīja, cik šis

Noslēguma ziņojums

darbs ir nepieciešams. Romu mediatoru darbība sekmēja saziņu starp romiem un valsts pārvaldes iestādēm, palīdzēja romiem pārvarēt sociālās integrācijas barjeras un uzlaboja pieejamību valsts un pašvaldību pakalpojumiem, apliecinot, ka mediators ir cilvēks, kas spēj risināt problēmas. KM pārstāvis Deniss Kretalovs pastāstīja, ka drīzumā tiek plānots KM projekta ietvaros sagatavot 5 romu mediatorus, darbam pašvaldībās, kas ir izteikušas atbalstu šai idejai, lai neveidotos situācija, kāda bija ar 20 skolotāju palīgiem, kuri tika apmācīti un sagatavoti darbam, bet pašvaldības viņu darbu nevēlējās apmaksāt.

- *valodas eksāmens,*

Dana Didžus, kā vienu ieteikumu situācijas uzlabošanai izvirza nepieciešamību palīdzēt romiem ar latviešu valodas apguvi. Ir nepieciešama kāda atbalsta persona - asistents vai mediators, kas palīdzētu nokārtot latviešu valodas eksāmenu, paskaidrotu vienkāršā valodā.

Kā vēl viens risinājums atbalstam valodas apguvē varētu būt arī NVA kuponu sistēmas izmantošana valsts valodas apguvei.

- *subsīdētās darba vietas NVA*

Subsīdēto darba vietu piedāvājums NVA ir ļoti šaurs, būtu nepieciešams to paplašināt.

- *romu kopienas iekšējās pretrunas un kastu attiecības*

Diskusija uzskatāmi atklāja arī romu kopienas iekšējos konfliktus un nesaskaņas. Lai arī par kastu jautājumu nav pieņemts daudz runāt, tā izpausmes romu kopienā ir ļoti spēcīgas, un sadarbība starp dažādu kastu pārstāvjiem ir ļoti apgrūtināta.

Reģionālo ekspertu kopīgie ieguvumi pēc iepazīšanās ar Jelgavas pieredzi:

- Jelgavas pieredze apliecina, ka labas idejas, kas iniciētas projektos, var turpināties ar pašvaldības atbalstu,
- labais uzņēmums vadības piemērs - pozitīvā attieksme pret romiem kā darbiniekiem,
- atziņa par to, cik svarīgi dot iespēju parādīt sevi darbā,
- skolotāja palīga darba labā prakse, ko veido vairākas, viena otru papildinošas komponentes: skolotāja palīga - roma personība, skolas administrācijas izpratne par romu skolotāja palīga darbu un pašvaldības atbalsts;
- romu kultūras parādīšana Jelgavā;
- komandas darbs – sadarbība starp vairākām institūcijām un organizācijām kopīgu jautājumu risināšanā – piemēram, vasaras nometnes organizēšanā romu bērniem latviešu valodas apguves stiprināšanai.

Jelgavā gūtās ierosmes situācijas uzlabošanai citās pašvaldībās:

- nepieciešams romu cilvēks kā mediators, lai koordinētu sadarbību starp romu kopienu un pašvaldības iestādēm, apzinātu problēmas un palīdzības iespējas;

Noslēguma ziņojums

- aktivizēt romu cilvēkus un NVA latviešu valodas pilnveidei;
- rosināt romu bērnus apzināties savas kultūras vērtības, lepoties ar to;
- skolotāja palīgs izglītības iestādēs kā risinājums, lai mazinātu romu bērnu skaitu, kas nonāk speciālajās skolās.

Trīs reģionālo ekspertu sanāksmju un labās prakses vizīšu pieredzes apkopojums

Individuālais uzdevums: Lietas, kuras reģionālie eksperti gribētu īstenot savās pašvaldībās:

Lai izvērtētu un apkopotu visu trīs reģionālo ekspertu sanāksmju un labās prakses vizīšu pieredzi, reģionālie eksperti veica individuālo uzdevumu, kurā viņiem bija jādefinē piecas lietas, kuras viņi vēlētos īstenot savā pašvaldībā. Apkopojot reģionālo ekspertu sniegtās atbildes, nozīmīgākās iniciatīvas, kuras būtu jāīsteno pašvaldībās, ir:

- Romu tautības skolotāja palīgs skolā - ļoti vērtīga un pārņemama prakse, kas sniedz nepieciešamo atbalstu romu bērniem un uzlabo viņu izglītības pieredzi, mainot arī romu vecāku attieksmi pret izglītību pozitīvā veidā. Romu tautības skolotāja palīgs tiek minēts arī kā līdzeklis romu bērnu skaita samazināšanai speciālajās skolās. Lai īstenotu šo praksi, ir jāatrisina vairāki jautājumi – būtiskākie no tiem – finansējums un pašu skolotāju palīgu atrašana un sagatavošana.
- Romu mediators – saiknes un sadarbības nodrošinātājs starp vietējo romu kopienu un valsts un pašvaldības institūcijām. Cilvēks, kurš tiek cienīts kopienā, kurš ir saņēmis apmācību un kura rīcībā ir nepieciešamā informācija par romu kopienas problēmām no vienas puses un pieejamajām palīdzības iespējām no otras, un kas nodrošina šīs informācijas apmaiņu, palīdz risināt dažāda rakstura jautājumus, kārtot dokumentus, u.c. Šajā jautājumā ir labas iestrādes, taču trūkst finanšu līdzekļu. Tāpat, vairāki eksperti atzīst, ka atrast tādu cilvēku no pašu romu vidus, kuram romi uzticas un kuru respektē, šobrīd būtu ļoti sarežģīti.
- Pašvaldības darbinieks, kurš specializējies darbam ar romu tautības cilvēkiem pašvaldībā kā atbalsta persona romu cilvēkiem, ar kuru starpniecību būtu iespēja risināt dažādus jautājumus. Šis cilvēks varētu būt arī tiešā sadarbības persona romu mediatoram, ja tāds pašvaldībā būtu.
- Iespējas romu tautības cilvēkiem izmantot dažādus dienas centra pakalpojumus, tai skaitā arī veļas mazgāšanu un dušas izmantošanas iespējas.
- Romu kopienas pārstāvju aktivizēšana dalībai NVO, kas ietver gan esošo romu NVO darbības uzlabošanu, piesaistot jaunus biedrus un aktivizējot dalību projektu konkursos, gan jaunu romu NVO veidošanu, gan arī romu dalības veicināšanu citās NVO, kā arī sadarbības veidošana ar citām NVO kopīgu projektu un aktivitāšu īstenošanai.
- Izglītojošu un atbalsta grupu nodarbību piedāvājums romu tautības ģimenēm, par dažādām konkrētā pašvaldībā aktuālām tēmām, kā, piemēram, finanšu pratība, vecāku prasmju stiprināšana, seksuālā audzināšana, veselīgs uzturs u.tml. Ņemot

vērā, ka romu tautības cilvēkus grūti iesaistīt šāda veida aktivitātēs, šeit būtu nepieciešama mediators līdzdalība un palīdzība. Uzdevuma izpildi apgrūtina arī fakts, ka trūkst darbinieku ieinteresētības un zināšanu kā to darīt, tāpēc būtu nepieciešams arī izglītojošs darbs ar pašvaldības darbiniekiem.

- Vairāki eksperti uzsvēra, ka nepieciešams apzināt romu stāvokli viņu pašvaldībās, lai precizētu situāciju nodarbinātības jomā, romu izglītības līmeni un skolēnu skaitu skolās un pirmsskolas izglītības iestādēs.
- Pozitīvas un atbalstošas vides veidošana izglītības iestādēs. Nozīmīgākais komponents noteikti ir skolotāja palīgs, tomēr īpaša nozīme ir arī skolas vadības attieksmei, kas ietekmē izglītības iestādes kolektīva attieksmi kopumā. Svarīgi ir aicināt skolu administrāciju pievērst lielāku uzmanību tieši romu skolēniem kā „labajiem piemēriem”, ceļot viņu pašapziņu un mazinot stereotipus un aizspriedumus. Vēl svarīgs aspekts – ilgtermiņā motivēt romu skolēnus mācību turpināšanai vidusskolā vai profesionālās izglītības programmās.
- Viena no iespējām mazināt romu problēmas saistīta ar romu tautas pašvērtības apzināšanos un pašapziņas celšanu, tādēļ atbalstāmas būtu dažāda veida tautas mākslas un kultūras izpausmes, sabiedrībā pazīstamu romu iesaistīšana un sasniegumu popularizēšana.
- Iniciatīva, ko eksperti atzina par visvieglāk īstenojamo, ir informācijas nodošana par projekta aktivitātēs gūto pieredzi un citu pašvaldību darbu ar romiem savas pašvaldības iestādēm – Bāriņtiesai, sociālajiem darbiniekiem, izglītības iestādēm u.t.t.

Reģionālo ekspertu atzinumi par nozīmīgākajiem ieguvumiem savam darbam no šīm tikšanās reizēm:

- Iegūts plašāks skatījums uz romu problēmām Latvijā un lielāka izpratne par situāciju romu minoritātes dzīvē; jauna, plaša un katru reizi atšķirīga informācija par romu stāvokli vietās, kur notika tikšanās un valstī kopumā;
- Iespēja redzēt un sarunās noskaidrot, kādi problēmu risinājumi ir citur un iepazīt citu kolēģu veiksmīgos projektus, kas palīdz uzlabot dialogu ar romiem;
- Jaunas interesantas tikšanās ar interesantiem cilvēkiem, iegūti kontakti ar citu pašvaldību speciālistiem; iespēja komunicēt savā starpā, tiklošanās, kopīga jautājumu risināšana ar izglītības un pašvaldības darbiniekiem, kuru darba uzdevumos ir sadarbības veicināšana ar romiem, kopīga analīze un ieteikumu veidošana multikulturālās vides izveidei, kas dod ierosmi turpmākajam darbam un paver jaunas iespējas attīstībai;

Noslēguma ziņojums

- Informācija par esošiem un plānotiem pasākumiem projektu ietvaros;
- iespēja paust savu viedokli un izteikt ierosinājumus pašvaldību politikas veidotājiem;
- iespējas neformālai komunikācijai, jo labākās idejas rodas tieši neformālās sarunās pēc oficiālās daļas.

Noslēguma secinājumi

Reģionālo ekspertu sanāksmju un labās prakses vizišu dalībnieki nāk no dažādām pašvaldībām, kurās romu kopienas situācija un atbalsts, ko tā saņem, ir ļoti atšķirīgs.

Arī paši reģionālie eksperti pārstāv atšķirīgas darbības jomas – tikšanās reizēs piedalījās izglītības iestāžu pārstāvji, sociālās jomas darbinieki, kultūras jomas pārstāvji, sabiedrisko attiecību speciālisti u.c. No vienas puses tas ir pozitīvi, jo integrācijai ir jābūt kompleksai, iesaistot izglītību, sociālo jomu, kultūru, nodarbinātību u.t.t., un dažādā pārstāvniecība nodrošina daudzpusīgu skatījumu uz šo jautājumu, tomēr, tam ir arī negatīva ietekme - noteikti jautājumi netiek pietiekoši dziļi izprasti. Viens no reģionālo ekspertu uzdevumiem ir nodot tālāk informāciju par citu pašvaldību pieredzi un labo praksi darbā ar romu kopienu savas pašvaldības dažādu jomu speciālistiem, tomēr, iespējams, ka lietderīgi būtu organizēt arī tikšanās atsevišķu jomu pārstāvjiem.

Izvērtējot šajā projekta aktivitātē gūto, reģionāli eksperti atzina, ka šīs pieredzes apmaiņas vizītes un reģionālo ekspertu sanāksmes ir devušas jaunu pieredzi un jaunas idejas darba ar romu kopienu uzlabošanai, tās ir mazinājušas stereotipus par romiem, pamudinājušas vairāk izpētīt situāciju savā pašvaldībā, rosinājušas meklēt cilvēku, kas varētu būt vietējās romu kopienas līderis un motivēt romus pilsoniskai aktivitātei (piemēram, darbībai NVO) un savas tautas tradīciju un kultūras saglabāšanai. Reģionālo ekspertu tikšanās ir devušas iespēju satikt domubiedrus, iegūt jaunus kontaktus un pārliecināties par to, ka romi uzticas tiem, kas reāli dara un izdara. Šī aktivitāte ir iedvesmojusi tālākajam darbam – politiskās gribas veidošanai pašvaldībās romu kopienas atbalstam, tai skaitā romu skolotāju palīgu un romu mediatoru darbības nodrošināšanai, labās prakses popularizēšanai un stereotipu mazināšanai.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1. Reģionālo ekspertu sanāksmes un labās prakses vizītes Jūrmalā dalībnieku saraksts un darba kārtība; I Reģionālo ekspertu sanāksmes prezentācija.

Pielikums Nr. 2. Reģionālo ekspertu sanāksmes un labās prakses vizītes Daugavpilī dalībnieku saraksts un darba kārtība; II Reģionālo ekspertu sanāksmes prezentācija.

Pielikums Nr.3. Reģionālo ekspertu sanāksmes un labās prakses vizītes Jelgavā dalībnieku saraksts un darba kārtība; II Reģionālo ekspertu sanāksmes prezentācija.